

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله خانواده مسلمان ۱۴

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين، والعاقبه للمتقين،
ولا عدوان الا على الظالمين، والصلاه والسلام
على محمد الذي ارسله ربه رحمه للعالمين و
على آله و صحبه اجمعين.

دین مقدّس اسلام برای هر کدام از زوجین [زن و شوهر] وظایف و مسؤولیتهایی در قبال شریک زندگیش وضع نموده که از هر حیث کامل و جامع، صریح و روشن است به نحوی که جای هیچ گونه جدال و کشمکش باقی نمی گذارد.

چنانچه زن و شوهر، تکالیف و وظایفی که نسبت به همدیگر دارند را مطابق دستوراتی که اسلام مشخص کرده، ادا کنند و از زیر بار مسؤولیت هایشان شانه خالی نکنند، نتیجه این خواهد شد که آرامش و آسایش، سعادت و کامیابی در زندگی مشترک زناشویی کامل شده و غم مشکلات و اتفاقاتی که روزانه رخ می دهد، صفای کانون خانواده آنها را تیره و تار نخواهد کرد.

حقوق زن بر شوهر

۱- اولین حق زن «مهریه» خداوند متعال می فرماید:
﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ {النساء: ۴} یعنی
مهریه های زنان را به عنوان هدیه ای خالصانه و فریضه ای
خدایانه به آنان پرداخت نمایید.
طبق نصّ قرآن کریم، مهریه زن حق خودش است و
متعلّق به اوست نه به دیگری و هیچ یک از اولیاء دختر
چیزی از مهر وی را نمی توانند از او بگیرند و نیز پدر و

مادر و شوهر زن حق ندارند چیزی از مهریه اش را به نفع خود اخذ کنند. (در اسلام چیزی به نام «شیربها» نداریم و این چیزی است که در میان مردم مرسوم شده و بوجود آمده است، بنابراین ربطی به اسلام و آداب اسلامی ندارد.)
خدای تعالی می فرماید: «اگر خواستید همسری را بجای همسری برگزینید، هرچند مال فراوانی هم مهر یکی از آنها کرده باشید، برای شما درست نیست که چیزی از آن مال دریافت دارید. آیا با بهتان و گناه آشکار، آن را دریافت می دارید؟!»

۲- پرداخت نفقه زن: دومین حقّی که زن بر شوهر دارد «نفقه» و تأمین هزینه و مخارج زندگی است و همچنین تهیه غذا، لباس، مسکن و مداوای همسر و ... (بر اساس عرف مردم و در حدّ توانایی) بر عهده شوهر است. دلیل وجوب نفقه، سخن خداوند تبارک و تعالی می باشد که می فرماید: «بر آن کسی که فرزند برای او متولد شده (یعنی پدر) لازم است خوراک و پوشاک مادران را به گونه شایسته بپردازد». (نساء: ۲۰)

رسول خدا صلی الله علیه وسلم نیز در مورد حقوق زنان می فرماید: «در مورد زنانان از خدا بترسید، چون آنها به حکم خدا بر شما حلال شده اند و امانتند نزد شما، پس بر شماست که نفقه و لباس زنان را به حدّ اعتدال و متعارف تأمین کنید.» [روایت مسلم]

۳- حق سوم، معاشرت صحیح و رفتار نیکو است.
خداوند متعال می فرماید: «و با همسرانتان به نیکی و به

صورت پسندیده رفتار کنید، و اگر هم از آنها کراهت داشتید (شتاب نکنید و زود تصمیم به جدایی نگیرید) زیرا چه بسا از چیزی بدتان بیاید و خداوند در آن خیر و خوبی فراوان قرار بدهد.»

معاشرت نیک و رفتار پسندیده با زن دارای ابعاد متنوعی است که مختصراً بیان می‌کنیم.

یکی از مصادیق معاشرت به معروف فزونی خرج و نفقه همسر است، که شوهر به اندازه‌ی توانایش از زن دریغ نکند، خداوند می‌فرماید: «کسانی که گشاده‌روزی‌اند و وضع مالی خوبی دارند، (برای همسر و فرزندان خویش) خرج نمایند» (طلاق: ۷). و پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم می‌فرمایند: «مردی که برای زن و فرزندانش نفقه کند، این نفقه برایش صدقه محسوب می‌شود (پاداش دارد).»

– از دیگر موارد، مشورت کردن مرد با همسرش در امور منزل و شوهر دادن دختران است. رسول خدا صلی الله علیه وسلم می‌فرمایند: «در مورد ازدواج دخترانتان، با مادرانشان مشورت نمایید.» [این یکی از رهنمودهای زیبای اسلام در رابطه با دختران است که هنگام ازدواج او با مادرش هم لازم است مشورت بشود، تا رضایت پدر و مادر هر دو جلب گردد و از طرفی مادران در اثر ارتباط بیشتر با دخترانشان از پدران بهتر از روحیات و علایق و تمایلات دختر خود آگاه هستند و طبعاً حرف دل دختر خود را بهتر خبر دارند از پدرش].

– مرد باید به بهترین شیوه با همسرش رفتار کند و رفتارش شایسته و آکنده از محبت و عشق باشد، با برخوردی آرام و سنجیده، سخن و کلام شیرین و لطیف، گشاده‌رویی و شادمان نمودن همسر با شوخی و سرگرمیهای مفید و مباح و اختصاص دادن لحظاتی از وقتش را برای شوخی و نشاط با همسرش، می‌تواند کانون خانواده را گرم‌تر و حقوق زن را رعایت نماید. [پیامبر صلی الله علیه وسلم با همسرانش مزاح و شوخی می‌کرد تا سطح درجات عقل آنان در رفتار و اخلاق فروز می‌آمد. حتی روایت شده است که با حضرت عایشه رضی الله عنها مسابقه دو می‌داد. روزی پیامبر صلی الله علیه وسلم بر او سبقت گرفت، روز دیگر عایشه مسابقه رو برد، پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «این برد در مقابل آن باخت (یعنی مساوی)». عمر رضی الله عنه با همه سختگیری که داشت می‌فرماید: بر مرد لازم است با زن و بچه‌اش مانند بچه‌ها رفتار کند ولی وقتی چیزی را از او خواستند باید همانند مردان به آنان پاسخ دهد و خواسته آنان را برآورده کند.

البته مرد نباید در مزاح و بازی با همسرش از اعتدال خارج شود و تا اندازه‌ای به خواسته‌ها و تمایلاتش تن در دهد که موجب جسور شدن و بداخلاقی او گردد و هیبت و شخصیت و تسلط مردانگی‌اش را به کلی در نظر همسرش ساقط نماید؛ بلکه باید حد اعتدال را رعایت کند. پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «تعس عبد الزوجه» [بدبخت است کسی که ذلیل و برده همسرش باشد) وقتی مرد، از تمام هوا و تمایلات

همسرش اطاعت کند بصورت برده او در می‌آید. بدین خاطر است که پیامبر صلی الله علیه وسلم او را برده و عبد نام نهاده است.]

«بخاری» روایت می‌کند که روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم وارد خانه عایشه رضی الله عنها شد، در حالیکه دو دختر داشتند اشعار حماسی می‌سرودند. از آنجا که یک خانه بیشتر نداشتند، پیامبر صلی الله علیه وسلم در گوشه‌ای از خانه پشت به آنها خوابید. در این حال، ابوبکر رضی الله عنه وارد شده و با مشاهده دختران ناراحت گردیده و عایشه رضی الله عنها را مورد سرزنش قرار داد. پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «ای ابوبکر آنها را به حالشان رها کن که هر قومی عیدی دارد و امروز عید ماست.»

– مرد باید نسبت به همسرش عفو و گذشت داشته باشد و اگر نقص و اشکالی در او دید یا برخی کارهای همسرش مورد پسند او نبود، بر او سخت نگیرد، چرا که طبیعت انسانها متفاوت است و هر انسانی مکارم و محاسن مخصوص به خود را دارد، همانطور که بی‌عیب و نقص هم نیست. پیامبر صلی الله علیه وسلم در این مورد رهنمودی زیبا به این مضمون دارند: «نباید مرد مؤمن نسبت به زن مؤمنه‌اش بغض و کینه داشته باشد. چون اگر یکی از عاداتش را نپسندد، عادت دیگرش را خواهد پسندید.» [روایت مسلم]

- شوهر باید با پوشش و لباس مناسب و آرایش نیکو وضعیت ظاهر خودش را برای همسرش آراسته نماید همچنانکه همسرش خود را برای او زینت داده می‌آراید. [یکی از سخنان زیبایی که روایت شده آن است که روزی ابن عباس رضی الله عنه برای اصلاح سر و صورت خود جلو آینه ایستاده بود، در این مورد از او سؤال شد که چرا این همه به خودت می‌رسی؟ گفت: مگر خانم خود را برای خوشحال شدن من، آرایش نمی‌کند؟! خوب او هم بر من حق دارد که مرا آراسته و مرتب ببیند.] امام ابویوسف [شاگرد ارشد امام اعظم (رحمه الله) می‌گوید: «من دوست دارم خودم را برای همسرم زینت بخشم همانند او که برای من آرایش می‌کند».

- از دیگر حقوق زن، آن است که شوهر در کارهای منزل هرچه از دستش برآید، همسرش را یاری دهد، مخصوصاً زمانی که زن مریض و رنجور باشد یا کسالتی داشته باشد که انجام کارهای منزل باعث زحمت و اذیت وی می‌شود. در سیره و روش زندگی رسول خدا صلی الله علیه وسلم ثابت است که ایشان به بهترین شیوه با همسران خود رفتار می‌نمودند، حتی گاهی در کارهای منزل به آنان کمک می‌کرد. از عایشه پرسیدند، پیامبر صلی الله علیه وسلم در منزل چه کاری انجام می‌داد؟ فرمود: «در انجام کارها به افراد خانواده کمک می‌کرد، اشیاء را جابجا می‌فرمود، گاهی اوقات خانه را جارو می‌زد، گوشت را قطعه‌قطعه می‌کرد و گوسفندان را می‌دوشید و کفشش را وصله

می‌زد، پس هر گاه وقت نماز فرا می‌رسید، به نماز می‌ایستاد.» [روایت بخاری]

- شوهر نباید اسرار همسرش را فاش کند، منظور اسراری است که مخصوص زن و شوهر است، شوهر نباید به هیچ‌وجه از این مسائل خصوصی (زناشویی) پیش دیگران سخن بگوید. «مسلم» از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت نموده که ایشان فرمودند: «بدترین انسانها از لحاظ ارزش و منزلت در روز قیامت، مرد و زنی هستند که اسرار زناشویی را فاش می‌سازند.»

۴- حفاظت خانواده از آتش جهنم: خداوند متعال به مؤمنان امر فرموده که برای نجات و حفظ اهل و اولاد خویش از عذاب جهنم، اقدامات لازم را انجام دهند: «ای مؤمنان! خود و خانواده خویش را از آتش دوزخی برکنار دارید که افزون‌تر از آتش است و سوزناک‌تر. فرشتگانی بر آن گمارده شده‌اند که خشن و سختگیر، زورمند و توانا هستند. از خدا در آنچه به ایشان دستور داده است نافرمانی نمی‌کنند و همان چیزی را انجام می‌دهند که بدان مأمور شده‌اند.» (تحریم: ۶)

علی رضی الله عنه در تفسیر این آیه می‌فرماید: «مراد از آن تربیت و تأدیب زن و فرزندان است». و نیز روایت شده که عمر فاروق رضی الله عنه موقع نزول این آیه از پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسید: ما خود را از آتش حفظ می‌کنیم اما خانواده را چگونه حفظ کنیم؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم پاسخ دادند: «فرزندان را به اطاعت اوامر

الهی و اجتناب از نواهی، دستور دهید از گناهان دوری جویید. این محافظت آنان از آتش سوزان جهنم است.» «قتاده» می‌گوید: «مرد باید فرزندانش را به اطاعت از دستورات خداوند و ترک معاصی و نواهی او، دستور دهد و آنها را در این راستا یاری دهد و چنانچه نافرمانی کردند، آنها را سرزنش کند [و اجازه ندهد برخلاف راه و رسم دین خدا و سنت پیامبر گرامی عمل کنند]». علامه آلوسی در تفسیر این آیه می‌نویسد: می‌توان با استدلال به این آیه گفت که بر مرد لازم است فرائض را بیاموزد و به زن و فرزندانش بیاموزاند.»

۵- مرد باید نسبت به دین و آبروی همسرش، غیرتمند باشد. معنی غیرت؛ این است که شوهر، همسر خود را از کلیه مفاتن و مواردی که باعث فتنه‌انگیزی می‌شود، حفظ کند. مانند: نگاه کردن، نشستن و اختلاط و تماس گرفتن یا صحبت کردن با نامحرم.

شیخ محمد حامد می‌گوید: «یکی از بارزترین ویژگیهای انسان بزرگوار، غیرت است، اطاعت و فرمانبری زن از شوهرش، دلیل روشن بر کمال مردانگی و شرافت مرد می‌باشد، از این رو همیشه در طول تاریخ، مردان کریم و پهلوانان نمونه، بر غیرت و حفاظت زنان خود مورد تحسین و تمجید قرار می‌گرفته‌اند. به راستی ضعف غیرت و عزت نفس، از بدترین ویژگیهای یک انسان به شمار می‌آید که جز فرومایگان به آن تن نمی‌دهند.» (به نقل از کتاب «رحمت اسلام نسبت به زنان»، ص ۵۹).

دین اسلام در مورد غیرت و حفاظت از ناموس، برنامه‌ی استواری در نظر گرفته که خلاصه‌اش چنین است:

الف - شوهر باید همسرش را ملزم کند که هنگام خروج از منزل، بدنش را با لباس گشاد و روپوش و چادر بپوشاند و پوشش اسلامی را کاملاً رعایت کند، چرا که خداوند متعال به پیامبرش دستور داده که این قانون الهی را به مردم ابلاغ نماید: «ای رسول خدا! به زنان و دختران و زنان مسلمان بگو با چادر خودشان را بپوشانند تا به این طریق از زنان دیگر تشخیص داده شوند و مورد اذیت [اشخاص حریص و بیمار دل] قرار نگیرند.» (احزاب: ۵۹).

ب - همچنین باید به دستور خدای متعال گوش داده و از چشم دوختن به مردان بیگانه پرهیز کنند: «و به زنان مؤمنه بگو؛ چشمان خود را از نامحرم‌ان فرو گیرند [و چشم‌چرانی نکنند] و عورت‌های خویشان را [با پوشاندن و دوری از رابطه نامشروع] مصون دارند.» (نور: ۳۱).

ج - خودآرایی و زینت زن فقط باید برای شوهرش باشد و زینت و آرایش خود را در معرض دید نامحرم‌ان قرار ندهد. [متأسفانه اکثر خانم‌های به اصطلاح مسلمان، در عروسی‌ها و مجالس شادی خود را به مانند عروسی‌های آرایش می دهند ولی نزد شوهر، حُجَب و حیایشان گل می‌کند.]

خطاب خداوند است به زنان مسلمان که: «حق ندارند زینت خود را نمودار سازند، مگر پیش شوهرانشان،

پدرانشان یا پدران شوهرانشان یا پسرانشان یا پسران شوهرانشان و یا برادران، پسران، برادران و پسران خواهران خودشان و یا زنان مسلمان ...» (نور: ۳۱)

«بزار و دارقطنی» روایت نموده‌اند که از فاطمه ل - دختر رسول خدا صلی الله علیه وسلم - پرسیده شد: چه چیزی برای زنان بهتر است؟ گفت: بهترین چیز برای زن، این است که هیچ مرد [نامحرم] را نبیند و هیچ مردی نیز او را نبیند. حضرت ایشان را بوسید و گفت: حقاً که دختر پدرت هستی. منظور فاطمه ل چشم‌چرانی نکردن و خود را در معرض دید دیگران قرار ندادن است.

د - زن باید از اختلاط و آمیزش با مردان بیگانه پرهیزد، حتی اگر شوهرش به او اجازه دهد. زیرا رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «از ورود به مکانی که زن، تنها در آنجا است، پرهیز کنید! گفتند: ای رسول خدا، آیا نزدیکان [شوهر و زن] هم اجازه ندارند؟ ایشان فرمودند: «نزدیکان زن و شوهر به منزله‌ی مرگند.» [یعنی این خلوت موجب نابودی دین است اگر گناهی به وجود آید و باعث نابودی زن است اگر شوهرش در اثر غیرت و بدگمانی او را طلاق دهد.]

چه بسا نزدیکان شوهر از راه این اختلاط‌های گناه‌آلود نسبت زن اراده سوء نمایند و با نگاه، عمل و سخن حرام او را آزار دهند و یا بر اثر وسوسه‌های شیطانی دچار کاری گردند که عاقبت خوبی نداشته باشد.

ه - شوهر، زنش را در معرض فتنه و فساد قرار ندهد. مثلاً نباید برای مدت طولانی غیبت نماید و تنه‌ایش بگذارد و یا او را به مراکز فساد و فحشا ببرد و یا نوارها و سی‌دی‌های مبتذل و شیطانی در اختیارش قرار دهد. یا اجازه دهد از برنامه‌های خلاف شرع و عفت ماهواره استفاده کند یا به او اجازه دهد که در شب‌نشینی‌های خانوادگی یا غیرخانوادگی با مردان بیگانه نشست و برخاست کند، چرا که خداوند متعال می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْأَجَارَةُ عَلَيْهِمْ مَلَكُوتُهُ غَلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾﴾ {التحریم: ۶}

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود و خانواده خویش را از آتشی که سوخت آن، مردم و سنگهاست حفظ کنید: بر آن [آتش] فرشتگانی خشن [و] سختگیر [گمارده شده] اند. از آنچه خدا به آنان دستور داده سرپیچی نمی‌کنند و آنچه را که مأمورند انجام می‌دهند.»

اما از غیرت مرد این نیست که بدون دلیل به همسرش بدگمان شود، یا در اوقات غیرطبیعی و عادی به‌طور سرزده به منزل سرکشی کند ... این‌ها از جمله غیرت‌ورزی‌های ناپسندی است که مورد خشم خدا و پیامبرش قرار می‌گردد.

«ابوداود و نسایی» از پیامبر روایت کرده‌اند که فرموده: «همانا از غیرت ورزیدن‌هایی که خداوند را خشمگین

می‌سازد، غیرت ورزیدن مرد به همسرش بدون شک و شبهه است».

«مسلم» روایت کرده که پیامبر صلی الله علیه وسلم نهی فرموده از اینکه شخصی شب هنگام به خانه‌اش سرزند و در پی یافتن لغزشهای اهلش باشد».

آنچه خدمت شما خواننده گرامی بیان نمودم، از مهمترین حقوقی است که شوهر نسبت به زن برعهده دارد، چنانکه اسلام عزیز امر کرده است. و این حقوق که اسلام برای زن در نظر گرفته و بر مرد واجب کرده آنها را رعایت کند از بزرگترین حقوقی است که زن در سایه تعالیم اسلام، نظام و دستورات قدیم و جدید به آن دست یافته است.

خلاصه: شوهر با توجه به شرایط زمانی کنونی در مقابل همسر خود دارای ثلث مسئولیت است:

۱ - پرداخت کامل مهریه: طبرانی در کتاب‌های

«وسیط» و «اوسط» نقل می‌نماید که: «هر

مردی که با زنی ازدواج نماید و مهریه‌ای را کم یا زیاد برای او معین کند و قصد پرداخت آن را نداشته باشد، به عنوان زناکار نزد خداوند مورد محاسبه قرار خواهد گرفت.

۲ - احساس آرامش: مرد همسر خود را به عنوان

شریک غم و شادی و مایه آرامش و آسودگی زندگی خود و احساس کند.

۳ - تهیه مسکن مناسب: در حد معمول و

متناسب مسکنی مناسب را برای حفظ حرمت و صحت و کرامت همسر فراهم نماید.

۴ - آموزش: لازم است شوهر همه توان خود را

برای آموزش مسئولیت‌های دینی و فرهنگی اخلاقی به همسرش به کار بگیرد.

۵ - اعتدال در غیرت: مرد نباید شرایطی را فراهم

نماید که همسرش با آدم‌های بیگانه قاطی شود و بدون ضرورت از منزل خارج گردد و او را در برابر همه مواردی که ممکن است دچار سوء ظن و شک و تردید است، محافظت نماید و او را با مردی بیگانه - هرچند پرهیزکار هم باشد - در خانه و جایی دیگر تنها نگذارد.

۶ - گشاده‌رویی: لازم است مرد با همسر خود

خوش‌اخلاق و گشاده‌رو باشد و به خاطر رضایتش با او به شوخی و سرگرمی بپردازد و او را متوجه بنماید که از صمیم قلب دوستش می‌دارد.

۷ - چشم‌پوشی: مرد نباید از همه حرکات و کردار

و گفتار همسرش - به ویژه در حضور دیگران - خرده بگیرد و بهتر آن است که از بسیاری

از اشتباهات او چشم‌پوشی نماید و در

صورت لزوم در خلوت او را نصیحت کند.

۸ - عدم کشف اسرار: به خاطر حفظ حرمت و

کرامت خود و همسر و ادای وفای به پیمان مشترک زندگی از بدگویی و کشف اسرارش نزد دیگران خودداری کند.

۹ - دادگری: چنانچه مرد دارای چند همسر باشد،

باید میان آنها در لباس، خوراک، مسکن و رفت و آمد به عدالت رفتار نماید.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله

وصحبه أجمعین.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.